

РОЗДІЛ III. АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС; ФІНАНСОВЕ ПРАВО; ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

УДК 347.73

DOI <https://doi.org/10.26661/2786-5649-2023-4-03>

ЄВРОПЕЙСЬКІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ КОНЦЕПЦІЇ БЕНЕФІЦІАРНОГО ВЛАСНИКА

Косенкова А. Г.*аспірант кафедри фінансового права**Навчально-науковий інститут права**Київського національного університету імені Тараса Шевченка**вул. Володимирська, 60, Київ, Україна**orcid.org/0000-0002-6858-2639**anastasiia.kosenkova@gmail.com*

Ключові слова: *бенефіціарний власник, FATF, ухилення від сплати податків, розмивання податкової бази, оподаткування.*

Боротьба із ухиленням від оподаткування та розмиванням податкової бази є актуальним завданням для міжнародного співтовариства, включаючи Організацію економічного співробітництва та розвитку (OECD), Групу з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF), Глобальний форум з обміну податковою інформацією, Європейську комісію та інші. Це також важлива тема для місцевих податкових органів різних юрисдикцій. В межах Європейського союзу постійно приймаються ініціативи та програми, спрямовані на запобігання агресивному податковому плануванню та створення рівних умов у податкових та господарських відносинах, у той час як місцеві державні органи активно працюють над моніторингом впровадження цих правил і забезпеченням їх виконання.

Концепція бенефіціарного власника виявляється особливо цікавою у податковому праві, оскільки вона має вирішальний вплив на податкові обов'язки, права та податкову відповідальність. Ця концепція відображає реальні умови володіння господарськими суб'єктами, визначаючи особу, яка фактично отримує користь від підприємницької діяльності та має зв'язок з активами. Завдяки концепції бенефіціарного власника, держави можуть контролювати й коректно оподатковувати доходи та активи, а також забезпечувати рівні умови конкуренції та дотримання правил податкового законодавства.

У статті особлива увага приділяється питанням ідентифікації бенефіціарних власників та забезпеченню прозорості власницької структури підприємств. Розглядаються різні методи та інструменти перевірки бенефіціарної власності, такі як реєстри, рейтинги, засоби електронної ідентифікації, а також їх ефективність та переваги у забезпеченні прозорості та запобіганні фінансовим ризикам.

Отже, питання концепції бенефіціарного власника у податковому праві має велике значення для формування сучасної системи податкового контролю та податкової політики. Застосування концепції бенефіціарного власника може мати потенціал для поліпшення прозорості, ефективності та відповідальності в різних галузях, сприяючи боротьбі з корупцією та фінансовими злочинами. Однак, впровадження цієї концепції також може стикатися з ризиками неправомірного використання і зловживання, тому необхідно забезпечити ефективну правову рамку та контрольні механізми.

EUROPEAN TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF THE CONCEPT OF BENEFICIAL OWNERSHIP

Kosenkova A. G.

*Postgraduate Student at the Department of Financial Law
Educational and Scientific Institute of Law
of Taras Shevchenko National University of Kyiv
Volodymyrska str., 60, Kyiv, Ukraine
orcid.org/0000-0002-6858-2639
anastasiia.kosenkova@gmail.com*

Key words: *Beneficial Owner, FATF, Tax Evasion, Base Erosion, Taxation.*

The fight against tax evasion and erosion of the tax base is an up-to-day task for the international community, including the Organization for Economic Co-operation and Development (OECD), the Financial Action Task Force on Anti-Money Laundering (FATF), the Global Forum on the Exchange of Tax Information, the European Commission and others. It is also an important topic for local tax authorities in various jurisdictions. Within the European Union, initiatives and programs aimed at preventing aggressive tax planning and creating equal conditions in tax and economic relations are constantly being adopted, while local government bodies are actively working on monitoring the implementation of these rules and ensuring their implementation.

The concept of beneficial owner is particularly interesting in tax law because it has a decisive impact on tax duties, rights and tax liability. This concept reflects the real conditions of ownership of economic entities, defining the person who actually benefits from the business activity and has a connection with the assets. Because of the concept of beneficial ownership, states can control and correctly impose tax on income and assets, as well as ensure a decent level of tax compliance.

The author pays particular attention to the identification of beneficial owners and ensuring the transparency of the ownership structure of enterprises. Various methods and tools for secure of the information, such as registries, ratings, electronic identification tools, are examined, as well as their effectiveness and advantages in ensuring transparency and preventing financial risks.

Therefore, the issue of the concept of the beneficial owner in tax law is of great importance for the formation of the modern system of tax control and tax policy. The application of the concept of beneficial ownership can improve transparency, efficiency and accountability in various sectors, contribute against corruption and financial crimes. However, the implementation of this concept may also face risks of misuse and abuse, so it is necessary to ensure an effective legal framework and control mechanisms.

Вступ. У сучасному світі концепція бенефіціарного власника набула особливої актуальності в контексті забезпечення прозорості в управлінні корпоративними структурами, боротьби зі спробами відмивання коштів та уникнення подвійного оподаткування. Європейський досвід у цьому питанні має величезне значення, оскільки країни Європейського союзу ведуть активну роботу над вдосконаленням законодавства та практичної реалізації принципів концепції бенефіціарного власника. Метою даної статті є аналіз європейських

тенденцій розвитку концепції бенефіціарного власника, виявити основні проблеми, що виникають у процесі її впровадження, а також виділити невирішені раніше питання. Необхідною передумовою для досягнення поставленої мети є аналіз практичних реалій реалізації концепції бенефіціарного власника в різних країнах Європейського союзу, оцінка її ефективності та виявлення проблемних питань. Загальна проблема дослідження полягає у тому, щоб знайти оптимальні шляхи впровадження концепції бенефіціарного влас-

ника, яка б урахувала інтереси держави, бізнесу та громадян. Це включає в себе вирішення питань щодо забезпечення прозорості в управлінні підприємствами, боротьби з корупцією та недекларованим оборотом коштів, а також забезпечення дотримання міжнародних стандартів у сферах оподаткування та фінансової звітності. В цьому контексті стаття має на меті розглянути сучасні тенденції розвитку концепції бенефіціарного власника в Європейському союзі, виявити проблеми, які її супроводжують та висвітлити невирішені аспекти, які потребують подальшого наукового осмислення та практичної уваги. Запропонований аналітичний огляд має стати важливим внеском у розвиток дискусії щодо вдосконалення механізмів управління корпоративними структурами та оптимізації податкової системи в контексті впровадження концепції бенефіціарного власника.

Виклад основного матеріалу. Принцип прозорості бенефіціарної власності набув неабиякої актуальності протягом останніх років. На сьогоднішній день він відіграє центральну роль у податкових та фінансових правовідносинах, а також у діяльності правоохоронних органів. Ухилення від сплати податків, корупція та відмивання грошей є наслідком неправомірного використання складних структур юридичних осіб, таких як фонди, трасти, тощо. Використовуючи складні ланцюги власності із залученням різних юрисдикцій, можна «приховати» особу справжнього власника фінансових активів, їх призначення та/або походження [2]. Крім того, анонімність в таких складних структурах можна підвищити за допомогою інших механізмів, таких як використання акцій на пред'явника або номінальних акціонерів, директорів або кондуїтних компаній та інших подібних структур. Зрештою, інформація щодо особи «справжнього власника», тобто бенефіціарного власника, приховується від податкових та інших правоохоронних органів з метою уникнення від оподаткування, корупційних злочинів або відмивання коштів, отриманих злочинним шляхом [4].

Таким чином, забезпечення доступу до інформації щодо особи бенефіціарного власника юридичної особи, а також до фінансових рахунків та інших активів, є основоположним для запобігання неправомірному використанню складних структур юридичних осіб, приховуванню коштів/активів, а також для боротьби з незаконними фінансовими потоками, включаючи відмивання грошей, корупцію, фінансування тероризму та ухилення від сплати податків.

Хоча концепція бенефіціарної власності є предметом розгляду багатьох міжнародних ініціатив, її загальноприйняте визначення на міжнародному рівні було зроблено FATF.

FATF визначає бенефіціарного власника фізичною особою, яка в кінцевому рахунку володіє або контролює юридичну особу чи структуру юридичних осіб. Принцип контролю стосується здатності приймати відповідні рішення щодо діяльності юридичної особи та постійно перевіряти їх виконання [2].

На сьогоднішній день існує багато міжнародних організацій, об'єктом діяльності яких (серед іншого) є концепція бенефіціарного власника.

Глобальний форум з прозорості та обміну податковою інформацією (далі – Форум)

Форум має повноваження щодо забезпечення ефективного впровадження міжнародних стандартів щодо прозорості оподаткування серед своїх членів та інших юрисдикцій. У 2015 році Форум, після заклику G20, вжив заходів для вдосконалення свого стандарту щодо надання інформації по запиті (EOIR) [3]. Цей Стандарт також включає концепцію бенефіціарної власності, подібну до визначення, що міститься в Рекомендаціях FATF [4]. Таким чином, фінансові установи повинні ідентифікувати бенефіціарних власників юридичних осіб та їхню країну податкового резидентства, і, коли це необхідно, передавати цю інформацію податковим органам інших країн.

Група розробки фінансових заходів

FATF є міжурядовим органом, відповідальним за встановлення міжнародних стандартів і сприяння ефективному впровадженню правових, регулятивних і оперативних заходів для боротьби з відмиванням грошей, фінансуванням тероризму та іншими пов'язаними загрозами цілісності міжнародної фінансової системи [1]. Рекомендації FATF 2012 року, включаючи концепцію бенефіціарного власника, застосовуються більш ніж у 200 країнах світу через глобальну мережу регіональних органів FATF [5]. FATF та її регіональні органи проводять взаємне оцінювання для перевірки ефективного впровадження та дотримання Рекомендацій. Деякі з рекомендацій FATF стосуються прозорості та доступності інформації про бенефіціарну власність юридичних осіб та організацій.

Крім того, FATF ініціює посилення вимог і рекомендацій щодо бенефіціарної власності, покращення прозорості та забезпечення доступу до точної та актуальної інформації про бенефіціарну власність юридичних осіб [4].

Ініціатива прозорості видобувних галузей

Антикорупційні групи також наполягають на більшій прозорості інформації про бенефіціарну власність. Наприклад, Ініціатива прозорості видобувної промисловості (EITI) розробила глобальний стандарт, який вимагає від країн і компаній розкривати інформацію про управління доходами від продажу нафти, газу та видобутку

корисних копалин [2]. Що стосується бенефіціарної власності, ЕІТІ очікує, що країни ведуть загальнодоступний реєстр бенефіціарних власників юридичних осіб, які беруть участь у торгах, експлуатують або інвестують у видобувні активи, включаючи деталі того, як реалізується право власності або контроль над діяльністю юридичної особи [3]. Визначення ЕІТІ не збігається зі стандартом FATF, але воно подібне за своєю природою, хоча допускає певну гнучкість для кожної юрисдикції. У той же час, обмежена зосередженість ЕІТІ на конкретній галузі не є достатньо широкою, щоб стати основою для обміну податковою інформацією.

Конвенція ООН проти корупції

Відсутність інформації про справжніх власників фінансових рахунків відіграє ключову роль у сприянні розвитку корупції та блокуванні розслідувань і зусиль щодо повернення активів [1]. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції (UNCAC) закликає держав-учасниць сприяти розвитку прозорих правовідносин, включаючи, заходи щодо ідентифікації юридичних і фізичних осіб, які беруть участь у створенні та управлінні корпоративними організаціями [4]. Крім того, UNCAC закликає держав-учасниць запровадити всеосяжний внутрішній режим регулювання та нагляду для банків і небанківських фінансових установ, збирати та реєструвати інформацію про бенефіціарних власників юридичних осіб з метою боротьби з відмиванням грошей [3].

Ініціатива «Партнерство проти корупції»

Принцип доступності інформації про бенефіціарну власність викликає інтерес не лише в державному, але й у приватному секторі. Ініціатива Всесвітнього економічного форуму «Партнерство проти корупції» (РАСІ), започаткована в 2004 році, є платформою, очолюваною представниками бізнесу, з більш ніж 90 підписантами з різних країн у всьому світі. [5] РАСІ є мережевим партнером Цільової групи Business 20 (B20) з доброчесності та відповідальності, яка є офіційним форумом для діалогу з глобальною бізнес-спільнотою. РАСІ разом з іншими партнерами створив Консультативну групу з питань прозорості бенефіціарної власності та сприяння реалізації короткострокових пілотних проектів для перевірки інформації про бенефіціарну власність [1].

Група працює з урядами різних країн, щоб визначити та вирішити потреби податкової перевірки та фінансового аудиту на глобальному рівні.

Зокрема, під час фінансового аудиту факторами, які ускладнюють ідентифікацію бенефіціарного власника, є використання номінальних власників і акцій на пред'явника. Використання номінальних осіб може використовуватися для

маскування справжнього бенефіціарного власника. У той же час, якщо суб'єкт господарювання випускає акції на пред'явника, акціонером або власником цього суб'єкта господарювання є будь-яка особа, яка тримає ці акції в будь-який момент часу. Акції на пред'явника дозволяють передавати право власності шляхом простої передачі акцій іншій особі. Якщо власнику вигідно контролювати компанію через акції на пред'явника, дуже важко визначити його особу, тому що органи влади повинні були б виявити, хто є власником паперових акцій у будь-який момент часу (а паперові акції можна зберігати де завгодно) [4].

З точки зору оподаткування, розкриття фізичних осіб, які являються бенефіціарними власниками юридичної особи, не тільки допомагає цій юрисдикції зберегти цілісність власної податкової системи, але й дає її партнерам засоби для кращого досягнення власних та міжнародних податкових цілей [5].

Принцип доступності інформації передбачає наступне:

- наявність адекватної, точної та актуальної інформації щодо юридичних і бенефіціарних власників юридичних осіб і організацій, а також їх банківські рахунки

- зобов'язання щодо збереження документації мінімум 5 років після року, коли виникли факти, зафіксовані у цій документації, у тому числі у випадках, коли юридичні особи припиняють своє існування

- наявність принаймні одного надійного джерела інформації, що має під собою зобов'язання однієї або кількох осіб або органів влади, що знаходяться в межах однієї юрисдикції, володіти інформацією та контролювати її. Країни можуть вільно вибирати свою систему, але за будь-яких обставин потрібне принаймні одне надійне джерело інформації, яке забезпечує повне збереження інформації про юридичних осіб

- ефективний контроль виконання зобов'язань, передбачених законом та міжнародними нормативно-правовими актами.

Щоб забезпечити доступність інформації про бенефіціарну власність юридичних осіб, правова та нормативна база відповідної юрисдикцією, повинна:

- законодавчо закріпити визначення бенефіціарного власника та методологію ідентифікації бенефіціарного власника відповідно до Рекомендацій FATF та стандарту EOIR

- врахувати максимально всі можливі види юридичних осіб

- встановити обов'язки щодо ведення документації

- передбачити санкції у разі невиконання відповідних приписів законодавства

Як ми вже зазначали вище, розкриття особи бенефіціарного власника в основному залежить від адекватності системи фінансового моніторингу. Крім того, емпіричні дані, зібрані в процесі експертної перевірки, показують тенденцію тяжіння до багатостороннього підходу для забезпечення доступності інформації про бенефіціарну власність для всіх відповідних організацій [3, 5].

Використання більшої кількості джерел зберігання інформації, як правило, призводить до більш надійної податкової системи. Зокрема, використання системи протидії відмивання коштів та фінансуванню тероризму в поєднанні з одним або кількома підходами зазвичай призводить до кращих результатів.

Незважаючи на те, що поєднання законодавства та інших, не законодавчих джерел щодо прозорості бенефіціарності власності демонструє позитивні результати, кількість юрисдикцій, які використовують такий багатоаспектний підхід, все ще обмежена [4].

Використання багатостороннього підходу автоматично не призводить до вирішення всіх наявних проблем. Але законодавча база, незалежно від використовуваних підходів, повинна відповідати стандартам FATF та поєднуватися з ефективним моніторингом і наглядом.

Висновки з даного дослідження. Міжнародні фінансові організації вимагають від міжнародної спільноти забезпечити доступність інформації про бенефіціарну власність щодо всіх юридичних осіб та організацій.

Цей інструментарій представляє собою чотири варіанти впровадження для забезпечення доступності інформації про бенефіціарну власність:

- інформація про бенефіціарного власника зберігається фінансовими організаціями та нефінансовими фінансовими установами згідно з положеннями щодо фінансового моніторингу
- інформація про бенефіціарних власників зберігається самими суб'єктами господарювання
- реєстр бенефіціарних власників веде державний орган, і
- інформація про бенефіціарну власність зберігається податковою адміністрацією.

Використання централізованих реєстрів бенефіціарних власників є зростаючою тенденцією та має перевагу в централізації інформації в одному органі. Основні переваги цього підходу полягають у наступному:

- органічне поєднання заходів щодо протидії відмивання коштів та фінансуванню тероризму
- правоохоронним органам надається доступ у режимі реального часу до повного переліку (реєстру) бенефіціарних власників
- покращення якості інформації щодо бенефіціарного власника та забезпечення доступу до неї. Зокрема, (i) особи, які мають доступ до реєстру, вони мають змогу повідомляти про наявні розбіжності або неточності, (ii) правоохоронні органи мають змогу здійснювати ефективний нагляд за дотриманням профільного законодавства та (iii) орган, відповідальний за реєстр, здійснює принаймні формальний контроль за декларуванням та ідентифікації осіб.

ЛІТЕРАТУРА

1. A Beneficial Ownership Implementation Toolkit, IDB and OECD (2019), URL: <https://oe.cd/41V> (дата звернення 1.12.2023)
2. Beneficial ownership trends across the EU, Cormac Golden, Ana Puscas, Koen Van Ende, Laruca Enache (Партнери податкової практики KPMG Бельгії, Румунії та Ірландії). URL: <https://kpmg.com/xx/en/home/insights/2022/07/beneficial-ownership-trends-across-the-eu.html> (дата звернення 1.12.2023)
3. Best practices on Beneficial ownership for legal persons – October 2019, FATF, Paris. URL: <https://www.fatf-gafi.org/content/dam/fatf-gafi/guidance/Best-Practices-Beneficial-Ownership-Legal-Persons.pdf.coredownload.inline.pdf> (дата звернення 1.12.2023)
4. Building Effective Beneficial Ownership Frameworks, матеріали Глобального форуму прозорості та обміну інформації для цілей оподаткування. URL: https://www.oecd.org/tax/transparency/documents/effective-beneficial-ownership-frameworks-toolkit_en.pdf (дата звернення 1.12.2023)
5. Russell-Prywata L., Kiepe T. Moving towards effective use of beneficial ownership data: Global data barometer, July 14, 2022. URL: <https://globaldatabarometer.org/2022/07/moving-towards-effective-use-of-beneficial-ownership-data/> (дата звернення 1.12.2023)

REFERENCES

1. A Beneficial Ownership Implementation Toolkit, IDB and OECD (2019), URL: <https://oe.cd/41V>
2. Beneficial ownership trends across the EU, Cormac Golden, Ana Puscas, Koen Van Ende, Laruca Enache (Partnersy podatkovoi praktyky KPMG Belhii, Rumunii ta Irlandii). URL: <https://kpmg.com/xx/en/home/insights/2022/07/beneficial-ownership-trends-across-the-eu.html> (дата звернення 1.12.2023)

3. Best practices on Beneficial ownership for legal persons – October 2019, FATF, Paris. URL: <https://www.fatf-gafi.org/content/dam/fatf-gafi/guidance/Best-Practices-Beneficial-Ownership-Legal-Persons.pdf.coredownload.inline.pdf> (дата звернення 1.12.2023)
4. Building Effective Beneficial Ownership Frameworks, Proceedings of the Global Forum on Transparency and Exchange of Information for Tax Purposes. URL: https://www.oecd.org/tax/transparency/documents/effective-beneficial-ownership-frameworks-toolkit_en.pdf (дата звернення 1.12.2023)
5. Russell-Prywata L., Kiepe T. Moving towards effective use of beneficial ownership data: Global data barometer, July 14, 2022. URL: <https://globaldatabarometer.org/2022/07/moving-towards-effective-use-of-beneficial-ownership-data/> (дата звернення 1.12.2023)